

दीर्घकालीन संबंधामध्ये टाळण्यासारख्या टिप्पण्या

भारतातील राजकीय व्यक्तींच्या काही कृती सौहार्दपूर्ण द्विपक्षीय संबंधांच्या एकत्रीकरणासाठी हानिकारक आहेत

कृष्णन श्रीनिवासन

शिवकुमार पुष्करशिव कुमार पुष्पकर

दिल्लीच्या मुख्यमंत्र्यांनी गेल्या महिन्यात सिंगापूरमध्ये पाहिलेल्या कोरोनाव्हायरसच्या नवीन प्रकाराबद्दल केंद्र सरकारला इशारा दिला होता जो मुलांसाठी अत्यंत धोकादायक असल्याचे म्हटले जात होते आणि तिसऱ्या लाटेचा एक भाग म्हणून ते भारताला भेडसावू शकतात. यामुळे सिंगापूरमधील अधिकाऱ्यांकडून कोणताही 'सिंगापूर व्हेरिएंट' असल्याचे तीव्र नकार देण्यात आला आणि त्यांनी बनावट बातम्यांच्या ऑनलाइन प्रसाराविरूद्ध घरगुती कायदा, ऑनलाइन खोटेपणा आणि हेराफेरी कायद्यापासून संरक्षण करत मुख्यमंत्र्यांविरूद्ध आवाहन करण्याचा अधिकार राखून ठेवला. मुख्यमंत्र्यांच्या या अवाजवी अतिप्रतिक्रियेदरम्यान भारताचे परराष्ट्र मंत्री एस. जयशंकर यांनी जाहीर केले की, "ज्यांना अधिक चांगले माहित असले पाहिजे त्यांच्या बेजबाबदार टिप्पण्या दीर्घकालीन भागीदारीचे नुकसान करू शकतात" - एक शहाणपणाचे आणि समर्पक निरीक्षण.

अयोग्य विधाने

तथापि, पश्चिम बंगाल विधानसभेच्या निवडणुकीत भारतीय जनता पक्षाच्या अयशस्वी प्रचारापूर्वी आणि दरम्यान बांगलादेशच्या संदर्भात केलेल्या अनेक अपमानास्पद विधानांविरूद्ध श्री. जयशंकर यांनी आपल्या मंत्रिमंडळातील सहकारी, गृहमंत्री यांना अशाच प्रकारे सावध केले हे अशक्य आहे. गृहमंत्र्यांनी अवैध बांगलादेशी स्थलांतरितांचे वर्णन बंगालच्या उपसागरात डकलणार असल्याचे सांगितले होते आणि त्यानंतर बांगलादेशातील गरीब लोक उपाशी आहेत, असा अर्थ काढला होता, ज्यामुळे बांगलादेशच्या परराष्ट्रमंत्र्यांनी जाहीर दणका दिला होता. या वर्षी बांगलादेशच्या मुक्तीला ५० वर्षे पूर्ण होत असताना आणि राष्ट्रपिता शेख मुबिबुर रहमान यांच्या जन्मशताब्दीला, ज्यांना अधिक चांगले माहित असले पाहिजे त्यांच्या बेजबाबदार टिप्पण्या अत्यंत अयोग्य आहेत.

बांगलादेशी मुत्सद्देगिरी

जगातील सर्वाधिक लोकसंख्या असलेल्या मुस्लिम देशांपैकी एक असलेल्या बांगलादेशी भारताचे संबंध अती संवेदनशील आहेत. भारताद्वारे सर्व प्रादेशिक बाजूंनी जवळजवळ वेढलेला शेजारी म्हणून, दीर्घकाळाच्या अपरिहार्य द्विपक्षीय समस्या आहेत, ज्यात भारतासाठी व्यापाराचा कायम अनुकूल समतोल, भारतातून बांगलादेशात वाहणाऱ्या ५४ सीमापार नद्यांमध्ये दुष्काळ आणि पूर आणि अंदाजे ४,१०० किलोमीटर च्या भूसीमेवर वस्तू आणि असुरक्षित मानवांची तस्करी यांचा समावेश आहे.

फाळणीचा अशांत इतिहास; पूर्व पाकिस्तान आणि नंतर बांगलादेश बनलेल्या पूर्व बंगालमध्ये प्रचंड रक्तपात आणि मानवी हक्कांचा गैरवापर झाला होता, त्यामुळे भावनिक जखमा झाल्या आहेत ज्यामुळे अनेक पिढ्या बरे होतील. बांगलादेशात असे काही लोक आहेत ज्यांना असे वाटते की १९४७ मध्ये पाकिस्तानशी झालेल्या विरामापेक्षा १९४७ मध्ये हिंदू भारतापासून वेगळे होणे अधिक महत्त्वपूर्ण होते, बांगलादेशात सुमारे तीन लाख 'बिहारी' आहेत जे

आतापर्यंत पाकिस्तानात पुन्हा स्थायिक होण्यात अपयशी ठरले आहेत आणि हरकत-उल-जिहाद-अल-इस्लामी सारख्या अतिरेकी इस्लामी गटांची उपस्थिती आहे, ज्यांना बांगलादेशाबाहेरील संबंध आणि पाठिंबा आहे.

भारताशी संघर्ष हा त्यांच्या मूलभूत संबंधांचा एक भाग म्हणून घेणाऱ्या या मंडळांच्या उलट, जे आपल्या बंगाली मुळांना आणि परंपरांना त्यांच्या धार्मिक संलग्नतेइतकेच वैध मानतात आणि लगतच्या भारताशी भाषिक आणि सांस्कृतिक संबंधांचा खजिना ठेवतात. बांगलादेशी समाजातील या अंगभूत फ्रॅक्चरचे निराकरण होण्यास वेळ लागेल आणि बरे होण्याच्या या पूर्णपणे अंतर्गत प्रक्रियेबद्दल भारताने संयम आणि सहानुभूती दाखवणे आवश्यक आहे.

भारताच्या सौम्य लक्ष आणि पाठिंब्यासाठी क्रिड प्रोब्रो म्हणून नवी दिल्लीच्या अपेक्षा अशी आहेत की, शेजारी आपली धोरणे आखताना आणि त्याचा पाठपुरावा करताना भारताच्या चिंता लक्षात ठेवेल आणि नवी दिल्लीतील राजवटीनुसार ही समज तीव्रतेने किंवा ढिसाळतेने अंमलात आणली जाते.

अनुकूल पावले

१९७५ नंतर अनेक दशकांनंतर पाकिस्तानी समर्थक लष्करी आणि नागरी सरकारांनंतर २००८ पासून सलग तिसऱ्यांदा निवडून आलेल्या मुजिबूर रहमान यांची मुलगी शेख हसीना हिने बांगलादेशात निर्विवाद नेता म्हणून आपले स्थान मजबूत केले आहे. मुस्लिम मूलतत्त्ववादी दहशतवाद्यांवर तसेच बांगलादेशात आश्रय देणाऱ्या ईशान्य अतिरेकी चळवळींवर तिने सतर्क देखरेख ठेवली आहे, परिणामी भारताच्या ईशान्येकडील प्रशांत महासागराची मोठ्या प्रमाणात सोय झाली आहे.

तिने भारत आणि त्याच्या ईशान्येकडील देश, नदी आणि बांगलादेशी बंदरांच्या वापराने बऱ्यापैकी कनेक्टिव्हिटीला परवानगी दिली आहे आणि बांगलादेशातील भारतीय गुंतवणूकीला प्रोत्साहन देण्यात आले आहे. त्या देशात आता किमान १,००,००० भारतीय नागरिक राहत आहेत आणि काम करत आहेत. आर्थिक एकात्मतेचे संबंध पूर्ण करण्यासाठी हा दिवस येईल जेव्हा वाणिज्य आणि भांडवलाच्या मुक्त संचाराबरोबरच नेपाळ आणि भूतानच्या धर्तीवर व्यक्तींच्या हालचालींचा विचार करावा लागेल.

भारताने लक्षात घ्यायचे मुद्दे

बांगलादेशच्या मुक्ती लढ्याची अग्रगण्य मध्यपत्नी आणि त्या देशाच्या स्वातंत्र्याच्या सुरुवातीच्या वर्षात त्याचे एकमेव आर्थिक समर्थक म्हणून नवी दिल्लीने २०२६ मध्ये बांगलादेशच्या 'कमीत कमी विकसित' ते 'विकसनशील देश' दर्जापर्यंत च्या पदवीकडे आणि मानवी विकास सूचकांमध्ये दक्षिण आशियातील अग्रगण्य कलाकार म्हणून त्याची स्थिर प्रगती समाधानाने पाहिले पाहिजे. दक्षिणपूर्व आशियाई राष्ट्रांच्या संघटनेचे आणि प्रादेशिक व्यापक आर्थिक भागीदारीचे त्याचे अंतिम सदस्यत्व नाकारता येणार नाही.

काही अंशी भारत आणि बांगलादेश हे दोन्ही देश सुरक्षा आणि स्थैर्यासाठी एकमेकांवर अवलंबून आहेत. सीमेच्या दोन्ही बाजूंच्या जबाबदार व्यक्तींना, मग ते सरकार असो किंवा विरोधी पक्ष, विद्यमान सौहार्दपूर्णतेच्या एकत्रीकरणासाठी हानिकारक शब्द आणि कृतींपासून सक्रियपणे परावृत्त केले पाहिजे. येथेच श्री. जयशंकर यांचे हे उक्ती त्यांच्याच पक्षाच्या सदस्यांना तसेच विरोधी पक्षाला लागू आहे. हंसासाठी सॉस म्हणजे ग्रॅंडरसाठी तितकाच सॉस.

कृष्णन श्रीनिवासन हे बांगलादेशचे माजी उच्चायुक्त आणि परराष्ट्र सचिव आहेत